

Інесса ФОМІНА,
orcid.org/0000-0002-1730-0558
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри українознавства
Національного університету «Одеська морська академія»
(Одеса, Україна) inessafomina880@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ МЕДІА-ТЕКСТІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ

У статті характеризується роль газетних та журнальних текстів у процесі навчання української мови як іноземної, що сприятиме підвищенню мотивації студентів у процесі навчання, допомагатиме накопичувати новий лексичний матеріал, формувати власний світогляд, а також знайомитися із сучасним життям країни навчання.

Розглядаються етапи введення в навчальний процес різноманітних видів масмедіа, а саме: етап упізнання системи знаків, етап розуміння значення мовних знаків і завершальний етап – це активне володіння мовою: уміння розуміти мову, передавати відоме й будувати власне висловлювання. Усі три етапи перебувають у взаємодії. Проаналізовано уміння правильно їх використовувати під час занять, адже саме вони будуть сприяти швидкому засвоєнню нового матеріалу, розширювати лексичний запас. Медіатексти завжди актуальні, відображають дійсну інформацію, оскільки слугують активізації та заохоченню освітньої діяльності.

Регулярне впровадження у навчальний процес читання газетних чи журнальних текстів стимулює іноземних студентів до позааудиторного читання. Визначено, який необхідно використовувати матеріал для іноземних студентів під час навчання української мови, а саме: огляд новин, заголовки, написи під зображеннями, допис, кулінарні рецепти, рецензії на фільми, прогнози погоди, репортажі, звіти. Різноманітність залучених жанрів забезпечує позитивний вплив на активність сприйняття нової лексики, на пришвидшення засвоєння граматичного матеріалу.

Пропонуються різноманітні види вправ, спрямованих на розвиток навичок читання будь-яких газетних та журнальних текстів. У статті подаються методичні рекомендації щодо удосконалення процесу навчання, оскільки головна перевага медіатекстів полягає в повторювальності лексики, а саме це сприяє швидкому розширенню словникового запасу іноземного студента.

Ключові слова: масмедіа, види медіатекстів, газетні та журнальні статті, українська мова як іноземна, етапи навчання, види вправ.

Inessa FOMINA,
orcid.org/0000-0002-1730-0558
Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor at the Department of Ukrainian Studies
Odessa Maritime Academy National University
(Odessa, Ukraine) inessafomina880@gmail.com

PECULIARITIES OF USING MEDIA TEXTS IN THE PROCESS OF LEARNING THE UKRAINIAN LANGUAGE AS A FOREIGN LANGUAGE

The article characterizes the role of newspaper and magazine texts in the process of teaching Ukrainian as a foreign language, which will increase students' motivation in the learning process, help to accumulate new lexical material, form their own worldview and get acquainted with modern life.

The stages of introduction of various types of mass media into the educational process are considered, namely: the stage of recognizing the sign system, the stage of understanding the meaning of language signs and the final stage – active language proficiency: the ability to understand language, convey knowledge and build their own utterances. All three stages are in interaction. The ability to use them correctly during classes is analyzed, because they will promote the rapid assimilation of new material, expand vocabulary. Media texts are always relevant, reflect real information, as they serve to enhance and encourage educational activities.

Regular introduction of reading newspaper or magazine texts into the educational process encourages foreign students to read outside the classroom. It is determined what material should be used for foreign students while studying the Ukrainian language, namely: news review, headlines, inscriptions under the images, post, recipes, movie reviews, weather forecasts, reportage, reports. The variety of genres involved provides a positive impact on the activity of perception of new vocabulary, to accelerate the assimilation of grammatical material.

Various types of exercises are offered, the practical purpose of which is aimed at developing the skills of reading any newspaper and magazine texts. The article provides methodological recommendations for improving the learning process, as the main advantage of media texts is the repetition of vocabulary, and this contributes to the rapid expansion of the vocabulary of foreign students.

Key words: mass media, types of media texts, newspaper and magazine articles, Ukrainian as a foreign language, stages of study, types of exercises.

Постановка проблеми. Швидкий розвиток суспільства вимагає у сфері освіти нових форм і методів навчання. Незаперечним фактом сьогодення є значний вплив ЗМІ на процеси та методи вивчення української мови як іноземної. Активне введення в навчальний процес різноманітних видів масмедіа, уміння правильно їх використовувати під час занять вимагає від викладача певних знань. У процесі опанування навиків усного чи писемного мовлення іноземними студентами аналіз текстів засобів масової інформації буде сприяти розвитку інтелектуальних, комунікативних, соціокультурних, індивідуальних, аналітичних і практичних навичок для оволодіння мовою та швидкої адаптації в новій країні.

ЗМІ, а особливо газетні та журнальні статті сприяють підвищенню мотивації студентів у процесі навчання, допомагають накопичувати новий лексичний матеріал, формувати свій світогляд, знайомитися із сучасним життям країни навчання.

Аналіз досліджень. Про актуальність проблеми свідчать наукові розвідки багатьох українських педагогів В. Мадзігона, Л. Масол, І. Беха, І. Зязюна, В. Мірошниченко, В. Кременя, Д. Попової.

Аспекти інтеграції медіазасобів у процес професійної підготовки майбутніх фахівців розкрито у наукових працях Т. Бешок, О. Георгіаді, Р. Гришкової, О. Бондаренко, І. Гуриненко, О. Федорова, Т. Хижняк, І. Челишевої, О. Кравчишиної, І. Научук, Н. Шубенко, О. Янишин, М. Ячменик та ін.

Проблема впливу масмедіа на процес вивчення іноземної мови та їх потенціалу стала предметом наукових досліджень багатьох вчених (І. Ставицька, Є. Полат, І. Зимня, О. Леонтєв). Різні аспекти використання газетного та журнального матеріалу розглядалися у ряді робіт вітчизняних і зарубіжних науковців (И. Р. Гальперин, Т. Г. Добросклонська, В. Л. Наєр, І. С. Стам та ін.). Наукові розвідки підтверджують необхідність введення у навчальний процес газетного та журнального матеріалу в безпосередньому поєднанні з навчальною програмою курсу вивчення української мови як іноземної в немовному ВНЗ.

Мета статті – на основі теоретико-практичних надбань вітчизняних та зарубіжних вчених, а також власного досвіду визначити найголовніші способи та етапи впровадження різноманітних видів масмедіа, а особливо газетних та журналь-

них статей, у процес навчання іноземних студентів української мови як іноземної.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні процес навчання вимагає від викладача активного застосування нових методів і прийомів, до яких ми відносимо насамперед медіатексти, Інтернет, аудіотексти, перегляд телепередач, прослуховування радіопередач та музики.

Отже, засоби масової інформації (ЗМІ), масмедіа (Mass media) – це преса (газети, журнали, книги), радіо, телебачення, інтернет-видання, кінематограф, звукозаписи і відеозаписи, відеотекст, телетекст, рекламні щити і панелі, домашні відеоцентри, що поєднують телевізійні, телефонні, комп'ютерні та інші лінії зв'язку.

У процесі навчання іноді спостерігається відсутність інтересу до навчального матеріалу та мотивації серед студентів. Для подолання цієї проблеми необхідно долучати до вивчення будь-якого аспекту мови медіатексти. Саме вони будуть сприяти швидкому засвоєнню нового матеріалу, розширювати лексичний запас, адже газетні чи журнальні тексти являють собою «живу», реальну мову. Медіатексти завжди актуальні, відображають дійсну інформацію, оскільки слугують покращенню та заохоченню освітньої діяльності. Регулярне впровадження у навчальний процес читання газетних чи журнальних текстів стимулює іноземних студентів до позааудиторного читання.

Читання газетних чи журнальних текстів підвищує рівень соціокультурної компетенції студентів, тому що медіатексти є скарбницею національних традицій, звичаїв і фольклору, цінностей повсякденного життя.

Медіатексти мають особливе значення під час вивчення та навчання української мови як іноземної, оскільки тексти засобів масової комунікації розглядаються як автентичне джерело актуальної інформації лінгвістичного, соціокультурного, лінгвокраїнознавчого тощо характеру. Як засвідчують науковці Н. Чичеріна (Чичеріна, 2008) та І. Григор'єва (Григор'єва, 2016) із власного практичного досвіду, іншомовні медіатексти розширюють кордони сучасної іншомовної культури.

Як показує практика і підтверджують наукові дослідження вчених після адаптивного періоду (перші 2–3 місяці навчання), вивчення української мови як іноземної у ВНЗ є для студентів

найсприятливішим для формування основних мовних навичок і мовних умінь, а також для набуття мінімальних за обсягом фонетичних знань. Таким чином, середній етап дозволяє введення у навчальний процес газетних і журнальних текстів, але у відборі медіатекстів необхідно дотримуватися принципу підвищення складності текстів.

Так, Л. Паламар у своєму дослідженні виокремлює три етапи навчання УЯІ: початковий (2–3 місяці, мета – навчити розуміти на слух повільне мовлення на основі обмеженого мовного матеріалу, читати короткі навчальні тексти, розмовляти на навчально-побутові теми) (Паламар, 1997: 150); середній (4–5 місяців, мета – навчити розуміти на слух тексти на навчально-побутові теми, читати адаптовану літературу, наукові, публіцистичні, газетні тексти, розмовляти на навчально-побутові теми, ознайомити студентів з основними структурними типами стилів української мови) (Паламар, 1997: 151); основний – протягом навчання на факультетах вишів за обраним фахом (Паламар, 1997: 170).

Отже, газетні та журнальні тексти є обов'язковим матеріалом на заняттях української мови як іноземної, але у доборі медіаматеріалу необхідно дотримуватися раціонального підходу, враховувати комунікативні потреби іноземного студента, а також попередній життєвий і мовленнєвий досвід.

Актуальним матеріалом для іноземних студентів можуть бути огляд новин, заголовки, написи під зображеннями, допис, кулінарні рецепти, рецензії на фільми, прогнози погоди, репортажі, звіти. Різноманітність залучених жанрів забезпечує позитивний вплив на активність сприйняття нової лексики, на пришвидшення засвоєння граматичного матеріалу.

У дописі, в якому інформують про значущий факт соціального життя, таким стимулятором є новизна повідомлення за невеликого обсягу повідомлення. Головна стильова риса допису як інформаційного жанру – це дотримання стандартів офіційно-ділового мовлення. Композиція допису досить чітка: кожен абзац допису становить одне синтаксичне ціле, що має описовий характер; факти викладаються статично.

Такий вид медіатексту, як репортаж, має свої особливості викладу матеріалу, а саме: опис якоїсь події чи факту відбувається з місця подій, і тому ефект присутності є найважливішою ознакою репортажу. Мова цього медіатексту характеризується документальністю викладу у поєднанні з образністю описуваного.

Огляд новин – це актуальний відгук на те, що відбувається. Виклад матеріалу може охоплювати події одного дня, тижня, місяця і так далі. Ком-

позиція такого жанру підпорядкована розкриттю найголовнішого в його змісті.

Як бачимо з перерахованих характеристик, практично всі інформаційні жанри сприймаються як щось цілісне. Однак є і певні відмінності, такі як міра прояву авторської позиції, повторюваність і розподіл тих чи інших граматичних конструкцій і т. п. Тому, вибираючи медіатекст, потрібно враховувати те, що процес навчання української мови як іноземної має проходити три етапи, а саме: етап упізнання системи знаків, етап розуміння значення мовних знаків і завершальний етап – це активне володіння мовою: уміння розуміти мову, передавати відоме й будувати власне висловлювання. Усі три етапи перебувають у взаємодії.

Кожному етапу властиві відповідні види вправ.

Перший етап. Мета – перевірка розуміння того, що прочитав іноземний студент.

Види вправ

Передтекстові:

- вправи на упізнання мовних одиниць;
- вправи на запам'ятовування мовних одиниць і мовних конструкцій;
- вправи на прогнозування очікуваних мовних одиниць;
- вправи на перевірку розуміння прочитаного.

Другий етап. Мета – відтворення того, що прочитав іноземний студент.

Види вправ

Текстові:

- вправи на відтворення вилученої з тексту інформації (частини).

Третій етап. Мета – розвиток навичок усного мовлення.

Види вправ

Післятекстові:

- вправи на формування навичок усного мовлення із наперед заданим змістом;
- вправи на формування непередбаченого висловлювання.

Із зазначеного можна зробити висновок, що вправи, які пропонуються на першому етапі, спрямовані на розуміння мовного матеріалу, що допомагає іноземним студентам у процесі навчання довести до автоматизму навички упізнання стандартних мовних конструкцій і лексичних одиниць газетної та журнальної мови, а саме: лексичні та синтаксичні кліше, стійкі словосполучення, а також розвинути навички розуміння текстів з опорою на перераховані мовні одиниці. Відповідно виділяємо два види вправ.

I. Вправи на упізнання мовних одиниць.

Вправи цього виду містять такі завдання:

- a) прочитайте виділені слова (словосполучення, стійкі вислови, складноскорочені слова) вголос;

б) визначте значення виділених слів (словосполучень, стійких висловів) за словником;

в) трансформуйте один тип словосполучень у другий, наприклад: іменникові у дієслівні й навпаки.

г) згрупуйте виділені слова за тематикою, за структурою, за способом творення і т. д.;

г) слухайте стійкі словосполучення газетної, журнальної мови і повторюйте їх за викладачем, стежачи одночасно за друкованим текстом;

д) знайдіть речення зі стійкими словосполученнями, із синтаксичними кліше (лексичними кліше), іменникові або дієслівні звороти;

е) введіть у речення дане слово (словосполучення, зворот, кліше);

є) підберіть до поданих слів відповідні визначення.

II. Вправи на розпізнавання синтаксичних конструкцій, виділення структурно-семантичних частин, їх граматичного оформлення й регулювання лексичного наповнення.

Вправи цього виду містять такі завдання:

а) розділіть складне речення на прості;

б) виділіть у складі простого речення лексичні повтори (замініть їх займенниками), сполучники, вставні слова, що виконують в реченні роль зв'язки;

в) розділіть текст на структурно-значеннєві мікроречення;

г) запишіть зміст прочитаного тексту в тезовому варіанті.

Наведені види вправ належать до мовних, тобто передтекстових, вправ. Значимість цих вправ полягає в їхній здатності допомогти іноземному студенту осмислити та закріпити мовні явища, а потім використовувати їх у подальшому «живому» спілкуванні.

Навчання на другому етапі передбачає мовні вправи, спрямовані на вирішення семантичних задач, що забезпечують семантичну орієнтацію, яка сприяє вилученню іноземними студентами різноманітної інформації. Виконання саме таких вправ допомагає розвинути рецептивно-репродуктивну діяльність студента, передбачає передмовний етап, полегшує вербальне оформлення висловлювання.

Ці вправи виконуються з опорою на текст, наприклад:

а) прочитайте текст, виділіть у ньому семантичні частини (ключові слова кожного речення, абзацу чи тексту в цілому);

б) прочитайте текст та дайте відповідь на питання за змістом;

в) закінчіть речення, використовуючи матеріал тексту;

г) знайдіть у тексті відповідь на поставлені питання;

г) прочитайте питання до тексту, знайдіть текстувальні відповіді на них;

д) знайдіть у тексті вказівку на подію, місце цієї події, час.

Однак формування навичок усного мовлення відбувається на матеріалі газетних, журнальних текстів у системі післятекстових вправ, тобто на третьому етапі. Переходити до цього етапу можна лише після того, як викладач упевнений, що прочитаний текст повністю зрозумілий студенту. Завдання післятекстових вправ – формування умінь і навичок відтворення прочитаного та вихід у самостійне монологічне висловлювання. Досягти цього можна, виконуючи вправи такого типу:

а) прочитайте текст і дайте відповідь на запитання;

б) перекажіть зміст прочитаного тексту;

в) поставте питання до кожного абзацу та дайте на нього відповідь;

г) прочитайте та перекажіть ту частину тексту, в якій йдеться про ...;

г) сформулюйте та запишіть 2–3 питання, які передають головну думку прочитаного;

д) складіть запитання до тексту та перекажіть зміст за своїми ж питаннями;

е) за матеріалами прочитаних газетних текстів складіть міні-повідомлення на тему...;

є) запишіть по пам'яті газетне повідомлення і прочитайте його;

ж) знайдіть у тексті ключові слова та перекажіть його з опорою на них;

з) прочитайте повідомлення та передайте цю саму інформацію іншими словами, використовуючи конструкцію ...

Усі завдання не нові, тому що головна їх мета полягає в опрацюванні текстів певного інформаційного характеру. Отже, головна робота з газетними текстами спрямована на врахування стилістично-жанрового підходу та на мовленнєві особливості цього жанру, адже лексичний і синтаксично-морфологічний матеріал має свою специфіку та особливості.

Але треба пам'ятати, що читання газетних, журнальних текстів є досить трудомісткою роботою, тому необхідно враховувати рівень підготовки групи.

Висновки. Таким чином, процес навчання української мови як іноземної через медіатексти допомагає поєднати процес вивчення мови та ознайомитися із суспільством нової країни, розширити засоби та форми висловлювання цього виду мови, дізнатися більше про повсякденне життя міста чи країни.

Досвід показує, що головна перевага медіатекстів полягає в повторювальності лексики, а саме це сприяє швидкому розширенню словникового запасу іноземного студента. Отже, використання медіатекстів у процесі навчання

української мови як іноземної не лише урізноманітнює заняття, а саме робить процес менш монотонним та одноманітним, а й надає можливість самостійно осмислювати та інтерпретувати прочитане.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Григорьева И. В. Лингводидактическое моделирование медиатекстов в мультимедийном обучении иностранному языку. *Актуальные проблемы общей теории языка, перевода и методики преподавания иностранных языков* : сборник статей по материалам межрегиональной, с международным участием, интернет-конференции. 2016. 196 с.
2. Овдійук В. В. Новітні інтерактивні технології у практиці викладання української мови як іноземної. *Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки*. 2017. № 30. С. 109–120.
3. Онкович Г. В. Засоби масової комунікації у термінологічному просторі медіа-освіти. *Дивослово*. 2007. № 5. С. 29–31.
4. Паламар Л. М. Лінгводидактичні основи формування україномовної особистості. Київ : НПЦ «Київський університет», 1997. 235 с.
5. Паламар Л. Принципи укладання підручника з української мови для іноземних студентів. *Теорія і практика викладання української мови як іноземної*. 2008. Вип. 3. С. 40–47.
6. Світлик М. Д. Ігрові вправи та рольові ігри – ефективні методи викладання української мови як іноземної. *Актуальні проблеми викладання української мови як іноземної* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 19 квітня 2019 р., Білоцерківський НАУ. Біла Церква, 2019. С. 64–67.
7. Чичерина Н. В. Концепция формирования медиаграмотности у студентов языковых факультетов на основе иноязычных медиатекстов : автореф. дисс. ... д-ра. пед. наук : 13.00.02. Санкт-Петербург, 2008. 50 с.

REFERENCES

1. Grigor'yeva I.V. Lingvodidakticheskoye modelirovaniye mediatekstv v multimediyom obuchenii inostrannomu yazyku. [Linguodidactic modeling of Media texts in Multimedia foreign language teaching]. *Aktual'nyye problemy obshchey teorii yazyka, perevoda i metodiki prepodavaniya inostrannykh yazykov*: sb. st. po materialam mezhhregional'noy, s mezhdunarodnym uchastiyem, internetkonferentsii, 2016, 196 p. [in Russian].
2. Ovdiiuk V.V. Novitni interaktyvni tekhnolohii u praktytsi vykladannia ukrainskoi movy yak inozemnoi. [The latest interactive technologies in the practice of teaching Ukrainian as a foreign language]. *Vykladannia mov u vyshchyykh navchalnykh zakladakh osvity na suchasnomu etapi. Mizhpredmetni zviazky*. Kharkiv, 2017, № 30, pp. 109–120 [in Ukrainian].
3. Onkovych H.V. Zasoby masovoi komunikatsii u terminolohichnomu prostori media-osvity. [Mass media in the terminological space of media education]. *Dyvoslovo*, 2007, № 5, pp. 29–31 [in Ukrainian].
4. Palamar L.M. Linhvodydaktychni osnovy formuvannia ukrainomovnoi osobystosti. [Linguistic and didactic bases of formation of Ukrainian-speaking personality]. Kyiv: NPTs «Kyivskiy universytet», 1997, 235 p. [in Ukrainian].
5. Palamar L. Pryntsyuy ukladannia pidruchnyka z ukrainskoi movy dlia inozemnykh studentiv. [Principles of compiling a textbook on the Ukrainian language for foreign students]. *Teoriia i praktyka vykladannia ukrainskoi movy yak inozemnoi*, Lviv, 2008, Vyp. 3, pp. 40–47 [in Ukrainian].
6. Svitlyk M.D. Ihrovi vpravy ta rolovi ihry – efektyvni metody vykladannia ukrainskoi movy yak inozemnoi. [Game exercises and role-playing games are effective methods of teaching Ukrainian as a foreign language]. *Aktualni problemy vykladannia ukrainskoi movy yak inozemnoi: materialy Mizhnar. nauk.-prakt. konf.*, 19 kvitnia 2019 r., Bilotserkivskiy NAU, 2019, pp. 64–67 [in Ukrainian].
7. Chicherina N. V. Kontseptsiya formirovaniya mediagramotnosti u studentov yazykovykh fakul'tetov na osnove inoyazychnykh mediatekstv. [The concept of the formation of media literacy among students of language faculties on the basis of foreign language media texts] : avtoref. ... d-ra. ped. nauk : 13.00.02. Sankt-Peterburg, 2008, 50 p. [in Russian].